

ДО ПИТАННЯ УПРАВЛІННЯ ФІЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Сергій СКИБА

*Військово-інженерний інститут Подільського державного
аграрно-технічного університету, проблемна науково-дослідна
лабораторія Кам'янець-Подільського державного університету*

Постановка проблеми. Військова реформа, що розпочалася в Збройних Силах України, на перше місце висуває індивідуальність офіцера, – його професійні уміння та навички, морально-вольові, психофізіологічні якості, фізичні здібності, деякі інші якості, властивості та якості, від яких залежить успіх у вирішенні професійних завдань.

З іншої сторони, в загальній структурі професійної компетентності майбутнього офіцера будь-якої військової спеціальності одне з провідних місць посідає його фізична підготовленість. На думку переважної більшості фахівців [5, 6, 8] остання є фундаментом, на якому відбувається формування професійно-важливих знань, умінь і навичок майбутнього офіцера. У контексті зазначеного, особливої актуальності набувають питання, пов'язані з професійною підготовкою військових фахівців з фізичної підготовки та спорту взагалі та їх вмінню розв'язувати організаційні питання фізичної підготовки особового складу, зокрема.

Робота виконується згідно плану науково-дослідної роботи наукової проблемної лабораторії Кам'янець-Подільського державного університету на 2002-2006 рр.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Військова реформа, що розпочалася в Україні, повинна завершитись у 2010 році. Її головна ідея полягає у створенні Збройних Сил (ЗС), що мають менший чисельний склад, але високий рівень професійної підготовленості і, в першу чергу, її офіцерського складу до виконання завдань оборонного характеру.

Підготовка майбутніх військових фахівців – це складний, багатогранний процес, в якому провідне місце належить викладачу вищого військового навчального закладу (ВВНЗ), у тому числі, викладачу фізичної підготовки та спорту [5, 6]. Останнє обумовлено фактом високого взаємозв'язку фізичної та військово-професійної підготовленості офіцерів, – залежності якості та ефективності виконання бойових завдань від рівня фізичної підготовленості. Повною мірою зазначене відноситься до офіцерів-фахівців з фізичної підготовки та спорту.

Професійна компетентність офіцера-фахівця з фізичної підготовки та спорту має комплексну структуру, що включає професійно значущі складові або такі, що суттєво впливають на успішність виконання його професійних функцій. Так, на думку С.А. Ніколаєнко [12], функціональним блокам діяльності педагога відповідають особистісні здібності, до яких належать: конструктивні, організаторські, комунікативні, гностичні та проєктивні; одне з провідних місць у цьому комплексі займають організаторські здібності педагога.

З іншої сторони, управління навчально-виховним процесом, у тому числі фізичною підготовкою військовослужбовців, відзначається власною структурою, в

якій одне з важливих місць належить організаційній основі [3]. Водночас, професійна діяльність у ЗС відзначається певною специфікою і, в першу чергу такою, пов'язана з відносинами та взаємовідносинами військовослужбовців. Вони обумовлюються основним документом ЗСУ – Статутом [15].

Проведений аналіз наукової літератури виявив, що питанням організаційних аспектів управління фізичною підготовкою особового складу ЗС присвячена незначна кількість досліджень [1]. Зазначене й обумовило наше дослідження.

Мета роботи – на теоретичному рівні дослідити питання, пов'язане з організаційними аспектами управління фізичною підготовкою особового складу ЗС України в контексті сучасних реорганізаційних процесів.

Методи дослідження: аналіз, синтез, індукція та дедукція, систематизація та узагальнення даних наукової, науково-методичної та документальної інформації.

Результати дослідження. Відомо, що результативність у виконанні будь-якого виду діяльності обумовлюється вродженими задатками, здібностями та впливом на людину соціальних умов, що забезпечують розвиток та реалізацію в процесі життєдіяльності цих здібностей [3]. Іншими словами, ефект професійної діяльності характеризується двома факторами: генетичним і середовищним [13]. У першому випадку під здібностями розуміють сукупність морфофункціональних і психофізіологічних особливостей індивіда, що забезпечують йому успіх у виконанні певного виду діяльності [4]. У контексті соціального розуміння, здібності – це комплекс психічних властивостей людини, що робить її придатною до визначеної історично сформованого виду професійної діяльності.

Питанню організаторських здібностей військових фахівців з фізичного виховання та спорту присвячені поодинокі дослідження [1, 9, 10], аналіз яких виявив наступне. За даними В.Л.Маріщука [10], переважна більшість іноземних педагогів і психологів сходяться на думці, що формування організаторських здібностей педагога обумовлюється двома головними факторами: впливом середовища та історичними умовами, а також наявністю особливих вроджених властивостей, що характеризують індивіда як лідера та організатора. Що ж стосується досліджень вчених радянського періоду, то тут констатується наявність різноманіття факторів, інколи суперечливих, в тому числі зазначених вище.

Наявні дані свідчать про певні розбіжності в поглядах на сутність основних функцій, що характеризують діяльність фахівця як керівника, організатора та виконавця. Розбіжності мають місце також в оцінці якостей і властивостей, що є необхідними (професійно-важливими та значущими) для фахівця під час вирішення організаційних завдань у певному виді діяльності.

Наприклад, А.С. Макаренко виокремлював такі якості педагога: ідейність, переконаність, цілеспрямованість, оперативність, вміння орієнтуватися в складній ситуації. Інші дослідники [10], проаналізувавши діяльність кращих фахівців за різними напрямками дійшли висновку, що організаторська діяльність вимагає: професійної компетентності, широкого світогляду, спостережливості, лабільності розумових процесів, творчої ініціативи, комплексу певних рис характеру, інтересу до справи, розуміння людей, рішучості, принциповості та наполегливості. В якості головних (фундаментальних) характеристик, що обумовлюють організаторські здібності авторами виокремлюється лабільність розумових процесів, вольові якості й уміння орієнтуватися в будь-яких ситуаціях.

Л.І. Уманський, в якості головних, виокремлював спадкові властивості

індивіда, що мають високу генетичну обумовленість і незначну мінливість під впливом факторів середовища і, зокрема, – типологічні властивості ВНД. Водночас, авторами відзначається важлива роль, що належить індивідуальним якостям і властивостям, а саме: високій ідейності, моральності та принциповості, самокритичності та вимогливості до себе, суспільному характеру інтересів і мотивів діяльності як складових організаторських здібностей педагога. Так, на підставі аналізу діяльності висококваліфікованих фахівців-організаторів виокремлено [10] 18 типових якостей і властивостей, що відрізняють “кращих” від “гірших” і за ступенем професійної важливості розподілив їх наступним чином: суспільна енергійність, лабільність розумових процесів, психологічна вибірковість, критичність, психологічний такт, загальний рівень розвитку, ініціативність, вимогливість до інших людей, схильність до організаторської діяльності, практичність розуму, самостійність, спостережливість, самовладання та витримка, звариськість, наполегливість, активність, працездатність, організованість. Кожна властивість, що характеризує педагога як організатора, була віднесена автором до однієї з п’яти груп: якості спрямованості (спрямованість особистості); якості підготовленості; загальні якості; специфічні властивості; індивідуальні особливості. Організаторські здібності, згідно цієї класифікації, розглядаються як сукупність нервово-психічних властивостей, що дозволяють педагогу об’єднувати групи людей для спільної участі в певному виді діяльності та отримувати від цього її високу продуктивність.

Під час вивчення питань, пов’язаних з умовами формування та прояву організаторських здібностей у професійній діяльності начальника фізичної підготовки та спорту військового підрозділу, окремими дослідниками пропонується розглядати їх з позицій педагогічних здібностей [9]. Такий підхід дозволяє виокремити дві групи властивостей: власне педагогічні здібності та супутні властивості (організованість, працездатність, допитливість, самовладання, активність, наполегливість, зосередженість і розподіл уваги). Інші дослідники [6] педагогічні здібності відносять до самостійної підструктури організаторських здібностей. На їх думку, основу педагогічної майстерності військових фахівців-педагогів становлять: вміння правильно спланувати та організувати роботу; перевести навчальний матеріал у площину прикладного характеру; авторитет; сильна воля; педагогічний такт і техніка; високі організаторської вміння.

Розглядаючи організаційні аспекти фізичної підготовки особового складу ЗС з позицій теорії управління, варто зупинитись на дослідженнях Ш.З. Хуббієва [1]. Згідно даних автора, фізична підготовка військовослужбовців є складною соціальною системою. Процес управління цією системою передбачає існування, крім загальновідомих, також певних специфічних складових. У цьому зв’язку автором пропонується організаторську діяльність офіцера-фахівця з фізичної підготовки розглядати, виходячи з поділу її змісту на окремі види робіт та професійні прийоми та виокремлювати таку складову як “власне управління фізичною підготовкою” або “керівництво”. Сутність цього поняття, на думку автора, полягає у безперервному впливі командирів і начальників на процес фізичного вдосконалення особового складу таким чином, щоб забезпечити відповідність рівня фізичної підготовленості військовослужбовців різноманітним вимогам навчальної та бойової діяльності.

Подальший аналіз відповідної літератури [7, 9, 10] свідчить, що зміст поняття

“керівництво” до сьогодні чітко не визначений, – воно тлумачиться як функція управління, як принцип, як самостійна, незалежна від управління діяльність або як аналогія поняття “управління”.

Аналіз змісту поняття “процес управління” свідчить, що він є комплексом функцій, який включає: стимулювання, планування, організацію, координацію, розпорядження та контроль [14]. В теорії менеджменту виокремлюють чотири функції: планування, мотивування, організацію і контроль [11]. При цьому, в обох випадках організаційна функція розглядається як комунікативний аспект діяльності керівника, тобто як процес налагодження взаємин з партнерами по горизонталі і вертикалі та координації дій виконавця.

Зазначене дозволяє припустити, що складовими процесу управління фізичною підготовкою особового складу ЗСУ, крім інших, також є керівництво та організація. При цьому, до змісту першої складової належить здійснення діяльності з формування відповідного (меті, завданню) управлінського рішення, ухвалення такого рішення та його реалізація на практиці. Зміст організаційної складової управління фізичною підготовкою в ЗСУ, на нашу думку, полягає у створенні необхідних передумов для прийняття управлінського рішення, організаційній підготовці до його реалізації шляхом доведення необхідної інформації до безпосередніх виконавців у вигляді конкретних задач, а потім – надання їм допомоги під час виконання поставлених завдань. При цьому, організаційна діяльність необхідно розглядати в декількох аспектах, – як елемент, що забезпечує взаємозв'язок між окремими частинами процесу та надає йому цілісності і завершеності, а також як функцію впорядкування взаємодії та взаємовідносин між об'єктом і суб'єктом управління.

Щодо комунікативної сторони, як аспекту організаторської діяльності, то в цьому випадку необхідно передбачити удосконалення шляхів використання існуючих формальних (посадових, службових) і неформальних (неслужбові, товариських) взаємовідношень з урахуванням комунікацій, що мають вигляд висхідних (взаємини з начальником і старшими), таких що сходять (взаємини з підлеглими) і горизонтальних (з однаковими за званням, посадою офіцерами інших служб військового підрозділу).

Висновки. 1. Сучасні реорганізаційні процеси, що відбуваються в ЗСУ потребують перегляду підходів, принципів і методів реалізації фізичної підготовки особового складу.

2. Одне з важливих місць в управлінні фізичною підготовкою у ЗСУ належить удосконаленню її організаційних основ, яке повинно здійснюватись, у першу чергу, в площині якісних змін організаторських здібностей офіцера-фахівця. Деякими з цих змін є: комунікативний аспект діяльності керівника на підставі нових підходів до використання положень Статуту ЗСУ, вдосконалення змісту організаторської та педагогічної діяльності.

3. Організаційні аспекти управління фізичною підготовкою особового складу ЗСУ необхідно розглядати з позицій індивідуальних організаторських здібностей офіцера-фахівця та складової процесу управління. При цьому, з метою більш ефективного формування змістових основ, ці компоненти доцільно відокремити, враховуючи загальні складові процесу управління, виходити з існування специфічних складових.

4. Однією із специфічних складових процесу управління фізичною підготовкою особового складу ЗСУ можна вважати керівництво, оскільки

притаманне усій військовій діяльності та знаходить відображення у статутних відносинах, – основі функціонування ЗС. Існування цієї складової обумовлює необхідність внесення певних корекцій у загальну структуру управління, а відтак, – її відповідного переосмислення та вдосконалення на теоретичному й методичному рівні.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на вивчення питання, пов'язаного із місцем, значенням і змістом керівництва фізичною підготовкою особового складу в загальній структурі управління цим процесом, а також пошуком найбільш ефективних і водночас непротирічливих шляхів взаємодії усіх його складових.

Література

1. Актуальные проблемы теории и практики физической подготовки войск / Под общ. ред. Миронова В.В. – СПб, 2002. – 146 с.
2. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. – М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.
3. Бабанский Ю.К. Оптимизация процесса обучения. – Ростов-на-Дону, 1972. – 264 с.
4. Бальсевич В.К. Онтокинезиология человека. – М.: ФиС, 2000. – 357 с.
5. Зейднер-Дубровин Л.А., Хуббиев Ш.З. Взаимосвязь задач, содержания и нормативных требований учебных программ физической подготовки, ВСК и ВСКл // Современный бой и физ. подготовка. – Л.: ВДКИФК, 1988. – С. 58-70.
6. Военная педагогика: Учебное пособие / Под общ. ред. А.В. Бараницикова. – М.: ВПА, 1986. – 378 с.
7. Воєнна організація України: стан, проблеми будівництва та подальшого розвитку (Федерація-Н) / Звіт за II етап. ГУК НГУ, ВВУ НГУ, 1995.
8. Кадыров Р.М. Методический подход к организации физической подготовки в вузе // Матер. итог. н.-пр. конф. за 1994 год. – СПб: ВИФК, 1995. – С. 20-22.
9. Кудлаков Н.И. Развитие профессионального творчества у обучающихся в высших военных учебных заведениях: Автореф. дис...д-ра пед. наук. – М., 1995. – 53 с.
10. Марищук В.Л. Психологические основы формирования профессионально значимых качеств: Автореф. дис...д-ра псих. наук. – Л.: ВДКИФК, 1982. – 32 с.
11. Менеджмент и экономика физической культуры и спорта: Учебное пособие для студ. высш. пед. уч. завед. / М.И.Золотов, В.В.Кузин, М.Е. Кутепов, С.Г. Сейранов. – М.: Издательский центр "Академия", 2001. – 432 с.
12. Николаенко С.А. Системный анализ профессиональной готовности будущих учителей к педагогической деятельности: Автореф. дис...канд. псих. наук. – К., 1985. – 18 с.
13. Роль среды и наследственности в формировании индивидуальности человека / Под общ. ред. И.В.Равич-Щербо. – М.: Педагогика, 1988. – 388 с.
14. Сигаєвський С.М. "Фізичне виховання – здоров'я школярів": методологічні, змістово-спрямувальні та управлінські основи впровадження в практику. – Кам'янець-Подільський: КПДПУ, інформаційно-видавничий відділ, 2002. – 212 с.
15. Статут Збройних Сил України. – Київ, 2002. – 536 с.

ISSUES OF ORGANIZATIONAL ASPECTS OF PHYSICAL TRAINING MANAGEMENT OF MANPOWER OF THE ARMED FORCES OF UKRAINE AT PRESENT

Serhiy SKYBA

*Kamyanets-Podilsky Military Engineer Institute
Podilsky State Agricultural Technical University
Scientific research laboratory of Kamyanets-Podilsky State University*

Abstract. Theoretical issues of physical training management of manpower of the Armed Forces of Ukraine were regarded in the light of modern re-organizational process. It was identified that one of the most effective methods of improving this process was increasing of managerial abilities, especially communicative aspects in terms of new approaches to utilization of the Statute of the Armed Forces of Ukraine, and improvement of organizational and pedagogical concept content with officers.

Key words: armed forces of Ukraine, organizational aspects, training management.

ІНФОРМАЦІЙНО-МЕТОДИЧНА ПІДТРИМКА САМООСВІТИ ВЧИТЕЛІВ З ПИТАНЬ ЗМІЦНЕННЯ ЗДОРОВ'Я ЗАСОБАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Мар'яна РІПАК

Львівський державний інститут фізичної культури

Постановка проблеми. Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вчитель виконує найважливішу соціальну функцію – розумове, духовне і фізичне відтворення нової людини. Він повинен бути майстром своєї справи, людиною високої культури, здібним фахівцем, який досконало володіє сучасними методами навчально-виховної роботи. Він не повинен зупинятися на досягнутому, а завжди шукати щось нове, працювати над собою, щоб творчо використовувати набуті знання та вміння у практичній діяльності (М.В. Кричфалуший, 1994; А.В. Цьось, 1996; В.Т. Ялович, 1996 та ін.).

Внаслідок специфіки професії, її “наближеності” до молодого покоління вчитель, як ніхто інший, має потребу у безперервній освіті [2, 8].

Процес підвищення професійного рівня повинен бути індивідуальним для педагога, організованим на основі сполучення навчання із самонавчанням, з використанням власного досвіду, максимально мотивованим і відзначатися значною самостійністю [1].

Для того, щоб самоосвіта вчителів стала ефективнішою, необхідно:

- визначити інтереси, труднощі, запити педагогів;
- допомогти сформулювати проблему і завдання самоосвіти;
- надати інформаційну підтримку;
- надати консультативну підтримку [2].